

מניה סלבין לבית לייקין

נולדה בשנת 1904 בקובל שהיתה אז תחת השלטון הרוסי. למדה הנדסת חשמל במוסקווה, וכהתמחות בנתה תחנת כוח צפונית לעיר. מניה, פמיניסטית בנשמתה, טיפסה כשצריך היה גם על עמודי חשמל. עלתה לארץ בשנת 1927 ועבדה בחברת החשמל עד שנת 1965. השתתפה בצוות הקמת תחנת הכוח בנהריים בניצוחו של פנחס רוטנברג. בניית התחנה הסתיימה ב- 1932.

(תודתנו למירית גל-עד לבית פנטורין ולאנשי ארכיון חברת החשמל על הצילומים ועל המידע)

מניה

תחנת הכוח בנהריים בבנייה

חדר הטורבינות בתחנת הכוח בנהריים

תחנת הכוח בנהריים

להלן סיפורה של מניה וראיון שערכו עמה אנשי ארכיון חברת חשמל:

"מה פתאם נזכרתם בי?" שאלה מניה סלבין.

חשבנו שיש לך מה לספר"

"יש לי הרבה מאד מה לספר" אמרה מניה בטרמוניה "אבל זה פשוט מעניין. כל כך הרבה שנים איש לא טרח לשאול מה עלה בגורלי. מה קרה שאתם מתעוררים?" הסברתי לה.

לא נתרצתה מיד. היה צריך להפיס את דעתה. לספר לה עד כמה היא יכולה לעזור בחשיפת תולדות החברה. להשתמש במונחים ככדים כמו "דור הנפילים" וכו... בכל פגישותינו התרשמתי מאד מהאישיות שלה.

מניה סלבין היא משהו מיוחד. גם היום. אשה קטנה, עדינה, שברירית עם רצון ברזל. מונעת באיזשהו כח שלא ייאמן.

היום קשישה בת 81 עם עיניים תכולות ותמימות כמו פעם, שעונה על מקל, הולכת בקושי מספרת שנפלה הרבה. המקל הוא בן לווייתה הקרוב ביותר. היא האנישה אותו. היום הוא כמעט כנאדם. בעל חוש הומור, לשון חדה ושנונה. מדי פעם מתערפלת. מרגישה לא טוב. מתלוננת על יד כואבת שלא מתפקדת. כועסת על עצמה, על שהיא עדיין בחיים. טוענת שנמאס לה. "תראי איזה גוש בשר נעשיתי. אני כבר לא שווה כלום".

פעם היתה שווה. עוררה עניין. לפי התמונות היה גלום בה יופי מלאכי שלא מן העולם הזה. שיער בלונדיני חלק אסוף אחורה, שביל באמצע כששחררה אותו נראתה כמו פיה מהאגדות. הפיה הזאת מהאגדות היתה אולי אחת הפמיניסטיות הראשונות. ידעה בדיוק מה היא רוצה. בעיקר רצתה להיות שווה. השווה שלה היה לקבל עבודה כמו כל גבר. דור דור ודורשיו.

ברוסיה למדה הנדסת חשמל יחד עם בעלה חיים סלבין. כשסיימה בהצטיינות את לימודיה, היו כל העתונים מלאים בתמונותיה של מהנדסת החשמל הראשונה. התפעלו איך טיפסה על עמודים. "הייתי ספורטאית" היא מצטחקת "אבל בהחלט עבדתי. ברוסיה יש תחנת כח העובדת עד עצם היום הזה. תחנה שהייתי שותפה לתכנונה ולהקמתה.

כשהגיעה ארצה שלוש שנים אחרי בעלה, חיפשה עבודה. בעלה, חיים סלבין מצא. תחנת הכח בנהריים. מפעל חלוצי שהיה אז בהקמה. חיים סלבין החל לעבוד. מניה רצתה גם. כמה אפשרויות היו אז? ניגשה לרוטנברג. ניגשה לרוטנברג. הביאה לו המלצות.

רוטנברג הגדול מדד את המניאטורה שלפניו ואמר לה "את אשה. גמרת מקצוע של גבר, אז תעבדי במשרד".

מניה הודיעה לו חד וחלק שהיא במשרד לא תעבוד. "אמרתי לו שאני רוצה עבודה בשדה. רק בשדה. הוא התעקש. גם אני. אמרתי לו שלום והסתלקתי. כעבור זמן, הוא קרא לי שוב; "אף איש עוד לא דיבר איתי כך". אמר "כמו שאת דיברת איתי".

אמרתי לו "דיברתי איתך כמו שהגיע לך, איך אתה, עם העבר שלך, מעיז לומר לי כך?" מניה מפסיקה לרגע. מסתכלת עלי ושואלת "את יודעת שהוא היה מראשי ה ברוסיה? הוא הרג את גפון". חד וחלק. בטוחה?" אני שואלת. היא מחייכת. חיוך של מה את יודעת "הוא עצמו סיפר לי את זה. הרי היינו ידידים טובים. הוא מאד העריך אותי. אחרי המריבה, נעשינו חברים טובים, עד כדי כך שכאשר שכב על ערש דווי, קרא לבעלי ולי. הוא אמר כי לפני מותו יש שני אנשים שהוא רוצה לראות מניה וחיים סלביץ".

רוטנברג נתן לה עבודה של גברים. היא מחייכת "העבודה ההתחלתית שלי, היתה לנקות ברגים מחלודה. לא נשברתי. שמחתי שאני עושה משהו".

רוטנברג היה מצניח החלטות: "אתה צריך לבנות טורבינת מיס" אמר יום אחד לחיים סלביץ. "פיוטר מאסיביץ, אני לא יודע איך בונים טורבינת מיס" אמר סלביץ "אני מהנדס חשמל". "אני אומר לך שתעשה את זה" התעקש רוטנברג "מחר אתה נוסע לגרמניה. תלמד שם את המקצוע ותבוא תבנה טורבינת מיס".

חיים סלביץ נסע לא לפני שהעביר את תפקידו למניה. "הוא מסר לי את כל העניינים. כעבור זמן מה, בא פננס רוטנברג וראה אותי בעבודה של בעלי. עבדתי כמהנדסת והצלחתי".

"את יודעת מניה? את צודקת אף על פי שאת אשה. הצלחת בעבודה" אמר לה משתומם. היא טוענת שממדיה הזעירים דווקא עזרו לה להתקדם. "כשהיה האסון בנהריים. השטפון הגדול, שהרס את תחנת הטרנספורמציה. הכל נפל. נהרס. אנשים לא יכלו להכנס. לשטח. ישבו וחשבו איך יזיזו את כל הציוד הכבד הזה לתיקון. מאחר והייתי קטנה, השתחלתי שם וחיברתי את כל מה שהיה צריך. זה עשה רושם כביך על רוטנברג והוא חדל להתנגד לעובדה שאני אשה.

בעלי שהה בגרמניה במשך חצי שנה. היה זה בעיצומה של עבודת הבניה. לנהריים הגיע מהנדס גרמני שרוטנברג הביא. אנטישמי, שונא ישראל. הוא שגרם לאסון בנהריים. הוא בנה את הסכר לא נכון. אני חושבת שבכוונה. אחרי השיטפון פיטרו אותו. היינו צריכים להתחיל בכל מחדש. אני עשיתי את החיבורים. דברים מיכניים עשו אנשים אחרים. עבדתי 24 שעות ביממה. בלי שינה. הייתי משגיחה בחדר הפיקוד, כי לא היו מומחים. אז לימדתי, דרך אגב, את הבן של ז'בוטינסקי. הוא היה המשגיח הראשון. היינו בידידות גדולה.

פנחס רוטנברג עם כל הקשיחות שבו, היה ליברלי ומאד אנושי. עבדתי את כל היממה בחדר הפיקוד שהיה סגור הרמטי, היה חם מאד והיו ברחשים. יום אחד נכנס רוטנברג לבקר, "איך את נמצאת במקום כזה?" שאל בתמיהה "אני מוכרח לסדר שלא יהיה לך כל כך חם". הוא סידר. למחרת הביאו לי שני מאווררים.

פעם אחרת, הביא לביקור את חיים וורה ויצמן. הריצפה בחדר הפיקוד הייתה חלקה. וורה התגלשה ונפלה. אני הייתי צעירה מאד והתפרצתי בצחוק נוראי. רוטנברג אמר לי "איר את מעיזה לצחוק? איך את מתנהגת?" אבל ראיתי צל של חיוך על פניו, הבטחתי לו שאם הוא יפול - לא אצחק. הוא הרי שקל המון".

מניה שוקעת עמוק בכורסה עוצמת עיניים, "פנחס רוטנברג היה ממש משהו, עם כל הקשיחות שלו היה איש חביב מאד". משפט שהיא חוזרת ומדגישה מדי פעם. נראה שהיה קשר חם בין השניים. יותר מידידות. איזשהו מתח.

"אני מוכרחה לספר לך" היא מחעורת "את רוטנברג אני לא שוכחת, הוא ממש רחש את הלב שלי. היה איש בלתי רגיל. עם כל הכח שלו. אור יצא ממנו. הוא היה מלטף עם האור שלו".

44 שנה אחרי מותו עדיים זוכרת אותו בערגה. אשה נשאר אשה. גם כגיל 81.
חיותה במחיצת פנקי הדור, רוטנברג מצד אחד, חיים סלבין מהצד שלה. אדם מיוחד, לימים בנה את התעשייה הצבאית.

היא אומרת שלרוטנברג ולסלבין היו אותן תכונות אופי. "החזון הוא שקשר את שני האנשים הללו".

"בעלי בנה הכל בנהריים גם את החלק המכני. זו הייתה תחנה למופת. גם מסביב, מאחר וגרנו בחור ירדן, יהודים בין ערבים, היה איום ירדני על ההתישבות היהודית בעמק הירדן, בעלי חשב הרבה על העניין הבטחוני, הוא הקיף את נהריים בגדר חשמלית, מכלום עשה פצצות. מה הוא לא עשה שם? אף פעם לא למד את זה. הוא גם ביצר את דגניה א ו -ב. הכין פצצות, גדרות חשמליות ומה שאת רוצה. חיים עזב את חברת החשמל לאחר מותו של רוטנברג, כי התמסר כבר כולו לרעיון של תע"ש. כשהיה בארה"ב רכש נשע עבור ההגנה, פירק אותו ושלח אותו ארצה כחלקי מכונות.

חיים סלבין היה יותר צדיק מהאפיפיור, הוא סידר אותי" מנים מתבוננת בי במשובה ומחייכת. "תארי לך הוא סידר לי משכורת הכי נמוכה שיכולה להיות, השתכרתי כמו פועלת נקיון, שנים עבדתי כך כמעט בהתנדבות. יחיאלי שראה ונבהל סידר לי את המשכורת כך שתהיה סבירה.

החיים בנהריים היו קשים, האקלים היה גיהנום. היה חם מאד למעלה מ-40% חום. הברחשים לא השאירו חלקה טובה, גרנו בפטריות שרוצב תכנן, אי אפשר היה לישון שם, היינו מרטיבים את הסדינים ושוכבים על זה כדי להרדם, ואני שבאתי מרוסיה, כל כך אהבתי קור.
אבל אלו היו החיים. נהריים זה היה חום עבודה וחוויות, אני זוכרת את ה" בית הלכן".
איך רוטנברג היה מקבל שם את האורחים שלו. הייתה לו שם דירה, אנשים לא העיזו להכנס לשם, בעלי ואני היינו מבין בעלי הזכות להם הותר להכנס.

אני זוכרת איך האמיר עבדללה בא לכיפור, הראנו לו את הבאגר הגדול, הפגנו לו עבודה, עבדללה עמד שם והתפעל "יה אללה. אללה, אללה, אללה". כל הזמן מילמל, אנחנו עוד הפגנו לו כיצועים.

אחר כך עברתי לתחנת הכח הקטנה ברחוב החשמל בתל אביב, ניהלתי את בית המלאכה, שם היו מתקנים את הטרנספורמטורים, בדקתי אותם, תיקנתי אותם, עשיתי הכל. לימדתי אנשים שיהיו משגיחים ליד הלוח, לימדתי מכונאים. את יודעת מי עבד אצלי? האבא של חנה מרון, מיורציק, הוא היה מביא אותה והיא הייתה מדקלמת בחצר התחנה, היה בעל מלאכה טוב, אבל עם אופי לא בסדר, הגיה סוחר משהו, אמרתי לו שזה לא הולט לו. הייתי ביחסים טובים בדרך כלל עם כולם, מאד חיבבו אותי, אני עוד זוכרת שמות ופנים של האנשים בבית המלאכה.

את יודעת שבנהריים היכרתי את כל החיבורים בעל פה? בטח, היה לי זיכרון פנומלי, כאשר הייתה הפרעה חשמלית בנהריים וכבר לא הייתי שם היו מצלצלים לי לתל - אביב. כך גם כשכבר הייתי ברידינג. אני הייתי אומרת להם דרך הטלפון איזה חוט להוציא. הכרתי בעל פה את כל המערכת, אלפי חוטים! ידעתי היכן מונח כל חוט וחוט. זה כאילו היה מונח לפני.

כשעברתי לרידינג א', הרכבתי את כל החלק החשמלי, זה היה שלי. כשבנינו ברידינג, הייתי בהריון עם הבן שלי. רק שתדעי שבגלל חברת החשמל נשארתי דק עם בן אחד, עבדתי. לא היה לי זמן ללדת ילדים ולגדל אותם, כשהייתי סוף סוף בהריון, התחמקתי מרוטנברג לא רציתי שיראה אותי.

יום אחד הפתיע, בא וראה אותי עם הבטן, הוא נדהם, אבל מיד צעק עלי " ואת ממשיכה לעבוד ?
"פיוטר מאסיביץ, זה לא עסקך!"
"מה את אומרת זה לא עסקי? אני הרי אוהב אותך!"
זה לא יעזור"

המשכתי לעבוד עד הסוף. ואיזה לידה זן הייתה? ילדתי באסותא, הייתי על סף המוות, הרופא המיילד, היה וטרינר לא רופא, איבדתי הרבה דם. צליג רייכר נסע בכל תל אביב לחפש אנשים עם סוג דם ס', הוא מצא איזה עובד משמרת, תפס אותו, הביא אותו לבית החולים, עשו לי עירווי דם ישר ממנו, האיש עמד ליד המיטה שלי והעבירו ממנו אלי את הדם. אז לא ידעו אחרת. ד"ר אלוטיין לא נתן לי הרבה תקוות שאשאר בחיים, אפילו בברית של הבן שלי לא נכחתי".

אשה קטנה בכורסה גדולה ליד מכתבה, מוקפת ספרים, קטעי עיתונים, מפשפשת בתמונות, מוכרחה להראות איזה גבר יפה היה חיים ואיך נראתה כשהיתה צעירה. הזכרונות הללו מכאיבים לפעמים, פתאום מחייכת.

"אחרי שעזבתי את נהריים, פגשתי יום אחד בתל-אביב את אחד הערבים שהכרתי מהעבודה. הבחור שמח וצהל, כיף חלאק, הושיט לי יד, אהלן וסהלן, זה היה באלנבי ליד הפאסז', העוברים ושבים התכוננו בנו בתמיהה ושאלו מה זה? מה זה? אמרתי להם עבדתי איתו, מי יודע לו ידענו להשאר ביחסים טובים עם הערבים אולי לא היינו מגיעים למלחמות הללו?"